

Spis treści

Od Wydawcy	XIII
Przedmowa do wydania II	XV
Skróty	XVII

A Ocena stanu odżywienia i żywienia w stanie zdrowia

1. Programowanie metaboliczne.....	3
<i>Bernadeta Patro-Gołąb, Bartłomiej M. Zalewski, Piotr Socha</i>	
1.1. Wstęp	3
1.2. Hipoteza programowania metabolicznego	3
1.3. Żywienie we wczesnym okresie życia a ryzyko wybranych chorób cywilizacyjnych	4
1.4. Programowanie mikrobiotyczne.....	6
1.5. Programowanie metaboliczne a praktyka kliniczna.....	6
1.6. Podsumowanie.....	6
2. Ocena stanu odżywienia.....	8
<i>Piotr Dziechciarz</i>	
2.1. Wstęp	8
2.2. Metoda antropometryczna	8
2.3. Badanie podmiotowe, przedmiotowe i ocena dietetyczna	15
2.4. Ocena laboratoryjna	15
3. Ocena diety.....	16
<i>Joanna Rachtan-Janicka</i>	
3.1. Wskazania.....	16
3.2. Wybór metody	16
3.3. Wybrane metody oceny.....	17
3.4. Zalecenia praktyczne	20
4. Podstawowe zapotrzebowanie energetyczne.....	24
<i>Joanna Rachtan-Janicka, Andrea Horvath</i>	
4.1. Wstęp	24
4.2. Zapotrzebowanie na energię	25
4.3. Białka	27
4.4. Tłuszcze	28
4.5. Węglowodany	31
5. Karmienie piersią.....	35
<i>Andrea Horvath (5.1, 5.2, 5.3, 5.5), Hanna Szajewska (5.1, 5.2, 5.3, 5.5), Aleksandra Wesołowska (5.4)</i>	
5.1. Wstęp	35
5.2. Charakterystyka.....	35

5.3. Poradnictwo laktacyjne.....	37
5.4. Bank mleka kobiecego	41
5.5. Leki w okresie laktacji	43
6. Produkty zastępujące mleko kobiece.....	45
<i>Hanna Szajewska</i>	
6.1. Wstęp	45
6.2. Terminologia	45
6.3. Produkty zastępujące mleko kobiece na bazie mleka krowiego ...	45
6.4. Produkty zastępujące mleko kobiece na bazie mleka koziego	49
6.5. Preparaty sojowe	49
6.6. Hydrolizaty białka	50
6.7. Preparaty zawierające wolne aminokwasy	52
6.8. Ogólne zasady przygotowywania mleka dla niemowląt	52
7. Wprowadzanie pokarmów uzupełniających	54
<i>Hanna Szajewska</i>	
7.1. Schemat żywienia niemowląt	54
7.2. Terminologia	54
7.3. Harmonogram i sposób wprowadzania	54
7.4. Dieta wegetariańska i wegańska	59
8. Żywienie dzieci po 2. roku życia	61
<i>Jacek Mrukowicz, Halina Weker, Joanna Rachtan-Janicka</i>	
8.1. Wstęp	61
8.2. Rola lekarza	61
8.3. Specyfika żywienia w zależności od wieku	62
8.4. Kształtowanie właściwych nawyków żywieniowych.....	66
9. Żywienie ciężarnych i kobiet karmiących piersią a zdrowie dzieci.....	70
<i>Katarzyna Smoter, Dorota Bomba-Opoń, Mirosław Wielgoś</i>	
9.1. Wstęp	70
9.2. Stan odżywienia w okresie przedkoncepcyjnym i w czasie ciąży.....	70
9.3. Przyrost masy ciała w okresie ciąży	71
9.4. Podstawowe zasady żywienia w ciąży.....	71
9.5. Podstawowe zasady żywienia kobiet karmiących piersią	73
9.6. Zapotrzebowanie na wodę	73
9.7. Witaminy i składniki mineralne	74
10. Piramida żywienia.....	79
<i>Joanna Rachtan-Janicka</i>	
10.1. Definicja.....	79
10.2. Zasady zdrowego żywienia.....	79
10.3. Zdrowy styl życia	86

11. Dieta wegetariańska i wegańska	88
<i>Joanna Rachtan-Janicka, Małgorzata Desmond</i>	
11.1. Definicja i klasyfikacja	88
11.2. Bezpieczeństwo i wpływ na zdrowie dzieci	88
11.3. Skład i bilansowanie	89
11.4. Monitorowanie	95
12. Biotyki (probiotyki, prebiotyki, synbiotyki, postbiotyki)	97
<i>Hanna Szajewska</i>	
12.1. Mikrobiota	97
12.2. Modyfikacja mikrobioty	98
12.3. Probiotyki	98
12.4. Prebiotyki	99
12.5. Synbiotyki	101
12.6. Postbiotyki	101
12.7. Dawkowanie biotyków	103
12.8. Bezpieczeństwo	103
12.9. Zalecenia	103
12.10. Preparaty dostępne w Polsce	105
13. Zalecenia dotyczące suplementacji diety	107
<i>Anna Chmielewska, Bernadeta Patro-Gołąb, Jacek Mrukowicz</i>	
13.1. Wstęp	107
13.2. Witamina D	107
13.3. Witamina K	108
13.4. Żelazo	109
13.5. Fluor	110
13.6. Ksylitol	111
13.7. Niezbędne nienasycone kwasy tłuszczowe	111
13.8. Jod	112
14. Żywnienie sportowców w wieku rozwojowym	114
<i>Aleksandra Pięta, Barbara Frączek</i>	
14.1. Wstęp	114
14.2. Specyfika żywienia młodych sportowców	114
14.3. Podstawowe składniki odżywcze	114
14.4. Żywnienie okołowysiłkowe	116
14.5. Zaburzenia odżywiania	120
14.6. Suplementy	121
14.7. Poradnictwo żywieniowe	121
15. Nutrigenetyka i nutrigenomika	123
<i>Jacek Józef Pietrzyk</i>	
15.1. Definicje	123
15.2. Nutrigenetyka	123
15.3. Nutrigenomika	129
15.4. Testy genetyczne na życzenie pacjenta a personalizacja diety	131
15.5. Stan aktualny i przyszłe kierunki rozwoju	134

B Podstawy leczenia żywieniowego

1. Niedożywienie szpitalne	139
<i>Piotr Dziechciarz</i>	
2. Leczenie żywieniowe i żywienie dojelitowe	147
<i>Ewa Toporowska-Kowalska (B.2.1, B.2.2), Jarosław Kierkuś (B.2.1, B.2.3), Joanna Kudzin (B.2.1, B.2.2), Małgorzata Matuszczyk (B.2.2, B.2.3), Anna Wiernicka (B.2.3), Michał Szczepański (B.2.3)</i>	
2.1. Definicje leczenia żywieniowego	147

2.2. Żywnienie dojelitowe – zasady	147
2.3. Drogi dostępu do przewodu pokarmowego	155
3. Żywnienie pozajelitowe	167
<i>Janusz Książyk</i>	

C Leczenie żywieniowe i dietetyczne w wybranych chorobach

1. Okres noworodkowy	183
<i>Iwona Sadowska-Krawczyńska (C.1.1, C.1.2), Krystyna Bober-Olesińska (C.1.3)</i>	
1.1. Noworodki donoszone – problemy żywieniowe w pierwszych tygodniach życia	183
1.2. Żółtaczka noworodków karmionych piersią lub mlekiem kobiecym	185
1.3. Noworodki urodzone przedwcześnie lub z małą urodzeniową masą ciała	189
2. Nadwrażliwość na pokarmy	202
<i>Andrea Horvath, Anna Nowak-Węgrzyn</i>	
3. Zapobieganie alergii na pokarmy poprzez modyfikacje dietetyczne	214
<i>Hanna Szajewska</i>	
3.1. Wstęp	214
3.2. Ocena ryzyka wystąpienia choroby alergicznej	214
3.3. Interwencje żywieniowe w zapobieganiu alergii	214
4. Ostra biegunka infekcyjna	218
<i>Małgorzata Pieścik-Lech, Bernadeta Patro-Gołąb, Hanna Szajewska</i>	
5. Biegunka przewlekła	223
<i>Katarzyna Popińska</i>	
6. Choroby związane z glutenem	230
<i>Anna Chmielewska, Hanna Szajewska</i>	
6.1. Klasyfikacja	230
6.2. Celiakia	230
6.3. Alergia na pszenicę	235
6.4. Nieceliakalna nadwrażliwość na gluten/pszenicę	236
7. Nietolerancja FODMAP	239
<i>Elżbieta Jarocka-Cyrta</i>	
8. Nietolerancja mono- i disacharydów	245
<i>Piotr Albrecht</i>	
8.1. Informacje ogólne	245
8.2. Niedobór laktazy	245
8.3. Niedobór sacharazy/izomaltazy	248
8.4. Niedobór trehalazy lub maltazy	249
8.5. Wrodzone zaburzenia transportu glukozy/galaktozy	249
8.6. Zaburzenia transportu fruktozy	250
9. Reflaks żołądkowo-przełykowy i choroba refluksowa przełyku	252
<i>Krzysztof Fyderek</i>	
10. Wybrane zaburzenia czynnościowe przewodu pokarmowego	259
<i>Andrea Horvath, Piotr Dziechciarz</i>	
10.1. Wstęp	259

10.2.	Kolka niemowlęca.....	259	22.	Wybrane problemy w neurologii i psychiatrii dziecięcej.....	399
10.3.	Zaparcie czynnościowe	262		<i>Dorota Gieruszcak-Białek (22.1, 22.2), Krystyna Szymańska (C.22.1, C.22.2), Andrea Horvath (22.1, 22.2, 22.4), Magdalena Dudzińska (22.3), Barbara Remberk (22.4), Magdalena Castello-Rokicka (22.4), Katarzyna Bąbik-Broniń (22.4), Hanna Szajewska (22.4), Tomasz Wolańczyk (22.5), Anna Maria Kalenik (22.5)</i>	
10.4.	Czynnościowy ból brzucha	269	22.1.	Choroby układu nerwowego – wstęp.....	399
11.	Nieswoiste choroby zapalne jelit.....	273	22.2.	Niedożywienie w chorobach układu nerwowego	399
	<i>Katarzyna Karolewska-Bochenek, Izabella Łazowska-Przeorek, Aleksandra Pituch-Zdanowska</i>		22.3.	Padaczka lekooporna i dieta ketogeniczna.....	405
12.	Wybrane choroby wątroby.....	281	22.4.	Zaburzenia ze spektrum autyzmu	411
	<i>Piotr Socha (C.12.1, C.12.2), Joanna Pawłowska (C.12.1), Wojciech Jarczyk (C.12.2)</i>		22.5.	Zespół nadpobudliwości psychoruchowej.....	416
12.1.	Choroby cholestazyjne i niewydolność wątroby	281	23.	Zespół krótkiego jelita.....	423
12.2.	Choroba tłuszczeniowa wątroby związana z dysfunkcją metaboliczną	286		<i>Janusz Książyk</i>	
13.	Mukowiscydoza	292	24.	Wybrane choroby nerek.....	428
	<i>Jan K. Nowak, Jarosław Walkowiak, Henryk Mazurek</i>			<i>Mieczysław Litwin (C.24.1, C.24.2), Małgorzata Pańczyk-Tomaszewska (C.24.3), Piotr Skrzypczyk (C.24.3)</i>	
14.	Ostre zapalenie trzustki	303	24.1.	Przewlekła choroba nerek	428
	<i>Grzegorz Oracz</i>		24.2.	Nadciśnienie tętnicze	434
15.	Przewlekłe zapalenie trzustki.....	308	24.3.	Kamica nerkowa	438
	<i>Grzegorz Oracz</i>		25.	Wady wrodzone serca i niewydolność serca.....	449
16.	Cukrzyca	314		<i>Joanna Książyk, Janusz Książyk</i>	
	<i>Agnieszka Szypowska</i>		26.	Choroba oparzeniowa.....	456
17.	Nadwaga i otyłość	325		<i>Małgorzata Łyszkowska</i>	
	<i>Agnieszka Zachurczok, Ewa Małecka-Tendera</i>		27.	Mnogie obrażenia ciała	462
18.	Wybrane dyslipidemie uwarunkowane genetycznie.....	338		<i>Małgorzata Łyszkowska</i>	
	<i>Joanna Taybert</i>		28.	Zabieg operacyjny w obrębie przewodu pokarmowego.....	467
18.1.	Hipercholesterolemia rodzinna	338		<i>Jarosław Kierkuś, Anna Wiernicka, Małgorzata Matuszczyk, Michał Szczepański</i>	
18.2.	Abetalipoproteinemia	341	29.	Choroby nowotworowe.....	472
18.3.	Hipobetalipoproteinemia.....	342		<i>Ewa Toporowska-Kowalska</i>	
18.4.	Hipertriglicerydemia pierwotna uwarunkowana deficytem lipazy lipoproteinowej.....	343	30.	Zakażenie ludzkim wirusem niedoboru odporności i zespół nabytego niedoboru odporności	479
19.	Wybrane wrodzone wady metabolizmu.....	346		<i>Magdalena Marczyńska, Jolanta Popielska</i>	
	<i>Jolanta Sykut-Cegielska (19.1–19.4), Agnieszka Kowalik (19.1–19.4), Maria Giżewska (19.5)</i>		31.	Opieka paliatywna.....	488
19.1.	Informacje ogólne	346		<i>Marek W. Karwacki</i>	
19.2.	Niedobór dehydrogenazy 3-hydroksyacilo-CoA kwasów tłuszczowych o długim łańcuchu	351			
19.3.	Wrodzona nietolerancja fruktozy.....	353			
19.4.	Tyrozynemia typu 1	355			
19.5.	Fenyloketonuria.....	358			
20.	Trudności związane z karmieniem	370			
	<i>Anna Rybak, Katarzyna Bąbik-Broniń, Andrea Horvath</i>				
21.	Jadłowstręt psychiczny i żarłoczność psychiczna.....	382			
	<i>Gabriela Jagielska, Łukasz Dembiński</i>				
21.1.	Jadłowstręt psychiczny	382			
21.2.	Żarłoczność psychiczna	393			

2	Protokół doustnej próby prowokacji w diagnostyce nadwrażliwości na pokarm	536
	<i>Andrea Horvath</i>	
2.1.	Definicja.....	536
2.2.	Wskazania.....	536
2.3.	Wybór metody.....	536
2.4.	Postępowanie przed próbą i w jej trakcie	539
2.5.	Wynik próby i informacja dla rodziców.....	543
3	Diety: bez białek mleka krowiego i laktozy, bezglutenowa i bogatoresztkowa.....	544
	<i>Joanna Rachtan-Janicka</i>	
3.1.	Dieta bez białek mleka krowiego i laktozy.....	544
3.2.	Dieta bezglutenowa	548
3.3.	Dieta normoresztkowa i bogatoresztkowa.....	555
3.4.	Ogólne zasady wprowadzania diety.....	557
4	Diety przemysłowe i inne specjalistyczne preparaty żywieniowe.....	559
	<i>Karolina Przeździecka, Joanna Rogoż, Joanna Korzeniowska</i>	
5	Preparaty żywieniowe stosowane we wrodzonych wadach metabolizmu	582
	<i>Karolina Przeździecka, Joanna Rogoż, Joanna Korzeniowska</i>	
6	Standardy i normy rozwoju.....	591
	<i>Jacek Mrukowicz, Iwona Palczewska, Alicja Krzyżaniak, Małgorzata Krzywińska-Wiewiorowska, Tadeusz Nawarycz</i>	
6.1.	Wstęp	591
6.2.	Przedstawienie i interpretacja wyników	591
6.3.	Biologiczne układy odniesienia – normy i standardy rozwojowe.....	591
7	Normy żywieniowe – witaminy, składniki mineralne i woda	685
	<i>Joanna Rachtan-Janicka</i>	
7.1.	Woda	685
7.2.	Witaminy i składniki mineralne.....	685

Redakcja wyraża specjalne podziękowania następującym osobom i instytucjom:

1) **prof. Mikołajowi Spodarykowi**, emerytowanemu Kierownikowi Oddziału Leczenia Żywniowego Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego Collegium Medicum UJ w Krakowie, za udostępnienie zdjęć RTG zgłębników dojelitowych, które wykorzystano w rozdz. B.2, a także za pomoc i nadzór podczas wykonania zdjęć sprzętu ilustrujących rozdz. B.3 (fot. Tomasz Śmigła) oraz zdjęcia pompy do żywienia dojelitowego (rozdz. B.2; fot. Tomasz Śmigła); 2) **mgr Annie Szwed** z Gabinetu Antropologa Zakładu Genetyki Medycznej Uniwersyteckiego Szpitala Dziecięcego Collegium Medicum UJ w Krakowie, za zorganizowanie i przeprowadzenie sesji fotograficznej, z której zdjęcia wykorzystano do zilustrowania rozdz. A.2 (fot. Tomasz Śmigła); 3) **Zakładowi Radiologii Instytutu „Pomnik-Centrum Zdrowia Dziecka” w Warszawie** za udostępnienie zdjęć RTG do rozdz. B.2.